

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Димитър Ангелов Искрев
Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен
„доктор“

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по

Научна специалност: Методика на обучението по техника и технологии

на тема:

МОДЕЛ ЗА ФОРМИРАНЕ НА СОЦИАЛНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧЕНИЦИТЕ ЧРЕЗ ПРОЕКТНО БАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ ПО ТЕОРЕТИЧНИ ТЕХНИЧЕСКИ ПРЕДМЕТИ (ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП)

Автор: Мая Ангелова Стоева

Настоящата рецензия се представя съгласно ЗРАСРБ като член на научното жури по защитата на дисертационния труд на Мая Ангелова Стоева, съгласно заповед №1033/30.04.2018 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

Разработването на дисертационния труд и процедурата по допускането му до защита пред научно жури са в съответствие със съществуващите законови изисквания и с Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

Данни за дисертационния труд

Предложеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 200 страници основен текст, структурирани в увод, четири глави и обобщение и изводи. В библиографията са посочени като ползвани 146 източници, от които 93 на кирилица, 2 на латиница, 47 интернет ресурси и 3 нормативни документи. Същата има структура, която съответства на интердисциплинарния характер на разработката. В хода на изложението са дадени 77 таблици и 80 фигури, повечето от които имат разновидности под същия номер. Ползваната литература включва трудове на национално и международно признати изследователи, както и национални нормативни и стандартизиращи документи, което е надеждна информационна основа за научен анализ и актуалност на теоретичните сравнения и емпиричните доказателства. Препратките към ползваните

източници в текста са прецизно отразени. В отделно книжно тяло са представени 58 приложения, свързани с тематиката и съдържанието на разработката.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Мотивацията за избор на темата е логична и убедителна. Темата на труда е безспорно актуална и е определена ясно и недвусмислено. В нея отчетливо се подчертава, че в изложението ще става въпрос преди всичко за модел, при който ще се търси пресечната точка на теорията за социалната компетентност, обучението по технически предмети в средното професионално училище и проектно-ориентираното обучение. Докторантката предлага задълбочен и систематичен анализ на проблемите и съществуващите решения в областта. Няма съмнение, че докторантката е навлязла сериозно в тематиката на дисертацията. Трудностите, с които се е сблъскала и преодоляла, произлизат от интердисциплинарността и спецификата на разработвания проблем.

Дисертационният труд има ясно формулирана цел, адекватна на изследвания проблем. Целта се декомпозира в теоретични и приложни задачи, които в своята съвкупност напълно я покриват съдържателно. В предложения за рецензиране труд умело се съчетават различните методи на научно познание като доминират процесите на анализ, синтез, сравняване, оценка и обобщаване. Всички те имат за крайна цел извеждането на изводи и препоръки за практиката по формирането социални компетентности у учениците като се използват възможностите на обучение, основано на метода на проектите.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Същността и особеностите на изследването на Мая Стоева релефно се разкриват при анализиране структурата на нейната разработка. Предметното поле и насоките на планиране на изследването са представени в **увода** и са подпомогнати от девет основни научни задачи, изградени като етапи на проучване и анализ. Детайлизирани са средствата, с помощта на които ще бъдат постигнати определените цели, доказването на научната теза и отговора на формулираните задачи. Тези планирани средства са действително използвани в процеса на изследването.

Първа глава на дисертацията има концептуално-описателен и аналитичен характер. Нейна основна задача е да представи теоретико-методологичните основи на мо-

дела. Ето защо първоначално са потърсени достатъчен брой координати за същностните измерения на социалните компетентности. Те определят мястото на тази група в изследователското пространство на личностното развитие на учениците. Акцентът пада върху сравнителния анализ на редица понятия и категории, които изграждат съдържателната структура на изследването и които определят гледната точка на автора за формирането на социални компетентности в процеса на професионално обучение.

Особено значение се придава на анализа, с помощта на който се очертават мястото и ролята на метода на проектите в областта на обучението. Диференцирани са редица аспекти на разглежданите шест социални компетентности, които сами за себе си могат да бъдат самостоятелни предметни области на изследване.

Във **втора и трета глави** Мая Стоева прави анализ на психологическите, методологическите и технологичните измерения на предложения от нея модел и с това очертава принципните рамки на едно цялостно педагогическо изследване. Това тя прави най-вече с желанието да идентифицира и опише параметрите на модела. На преден план излизат такива структурни елементи на педагогическия дизайн на модела като етапи и дейности, изисквания, цели, организационна структура и модел на проектното задание. Описан е педагогическия дизайн на емпиричното изследване по избрани теоретични технически предмети. Тук специално трябва да се отбележи задълбоченото познаване и творческо осмисляне от авторката на нормативната основа, върху която гради своята изследователска работа.

Четвърта глава на дисертационния труд Мая Стоева представя серия от авторски изследвания, обединени от идеята за емпирично верифициране на нейните теоретични тези. Тук чрез използването на релевантни изследователски методи и статистически процедури авторката се стреми да направи колкото се може по-пълнен хоризонтален разрез на функционирането на предложения от нея модел за формиране на социални компетентности у учениците чрез проектно базирано обучение по теоретични технически предмети. При анализа на резултатите от авторското си изследване докторантката има за цел да покаже по-голямата ефективност за личностно развитие на учениците на обучението, основаващо се на метода на проектите в сравнение с традиционното (израз на автора) обучение.

Тази глава има силно изразена научно-практическа стратегия и функцията ѝ е да се структурират същностните характеристики на предложения модел на обучение,

чрез които могат да се реализират успешно и ефективно неговите основните нива на функциониране.

В процеса на своя анализ Мая Стоева акцентира значително повече върху оценяване на индикаторите за промени в изследваните социални компетентности. При анализа по-бегло са засегнати аспектите на взаимодействие, което не позволява пълно проследяване на конкретната промяна и еволюцията на отделните компоненти на модела. Считам, че присъствието на повече данни в тази насока ще направи картината още по-систематизирана и по-фокусирана.

В рамките на тази глава имат място приложения №№I 1-11 и №№II 1-47, в които систематично е представен целият инструментариум – тестове, анкети, карти за оценка, експертни оценки, протоколи и други – на проведеното емпирично изследване

Обобщението и изводите в дисертационния труд определят и редица предизвикателства за продължаване на изследванията в определената от автора предметна област. Имплицитно са очертани са проекции за бъдещи теоретични и експериментални изследвания по посока на реализацията на модела и технологията на формиране на социални компетентности в професионалното обучение чрез метода на проектите.

Може категорично да се твърди, че представеният дисертационен труд съдържа теоретични обобщения и решения на достатъчно значим научноприложен проблем в областта на методиката на професионалното обучение, характеризира се със съвременен характер на търсенията и достига до оригинални заключения и изводи за същността, особеностите и значението на една значима предметна област. Безспорно достойнство на разработката е умението на авторката при формулирането на своите тези да синтезира и интегрира своя опит на изследовател и действащ учител.

Всичко това е достатъчно основание да се направи извода, че представената разработка има характеристиките на изследване, с което може да бъде защитена образователната и научна степен „доктор”. По-конкретно, аргументите за това се отнасят до:

- ситуирано е умело мястото на социалните компетентности сред другите видове, като са очертани основните им характеристики;
- направена е задълбочена научна обосновка на методологическата и методическа рамка на педагогически дизайн на проектно базирано обучение за формиране на

социални компетентности в професионалната подготовка по теоретични технически предмети;

- на основата на проучвания е разработен и апробиран авторски модел за формиране на социални компетентности у учениците чрез проектно базирано обучение по теоретични технически предмети;

- доказани са изводи за необходимостта от специфично управление на процеса на формиране на социални компетентности у учениците чрез по-широкото въвеждане в професионалното обучение на метода на проектите;

- представеният модел е практически ориентиран и реално предпоставя съдържателни и процесуални характеристики в бъдещата подготовка на учителите по теоретични технически предмети.

Прочитът на труда убеждава, че по своя характер той представя мащабно и дълбочено изследване, което обхваща изследователските търсения и анализи на авторката в две основни научни области, в които тя е натрупала солиден изследователски и практическо опит и реализирала успешно амбиции за дълбочина и широта на изследванията. Това са проблемните области на теорията за социалните компетентности и на проектно-ориентираното професионално обучение. Тази негова интердисциплинарна характеристика го прави оригинален като подход.

Приноси и значимост на разработката за теорията и практиката

За нас приносите до голяма степен кореспондират с аргументите за основно заключение в тази рецензия за стойността на труда. С най-значим характер може да се посочат следните приноси, представени в следния синтезиран порядък:

- широка основа на подложените на анализ източници, включително документи с европейско и национално значение и постигнат научен синтез на прогнози за промяна в социалното и технологично измерение на обучението по технически предмети в средното училище;

- не само дискуссионно построен, но и аргументирано защитен дизайн за професионално обучение, основан на метода на проектите, очертаващ рамките на една система от основен категориален апарат, обект, предмет, функции, нива на дейност, методи и средства на практическа реализация;

- концептуалният модел е апробиран чрез специализирани емпирични изследвания.

Резултатите от изследванията показват една реална картина на протичащите процеси, при формирането на социални компетентност в процеса на професионално обучение чрез метода на проектите. Направените оценки и препоръки могат да послужат като база за усъвършенстване процеса на професионално обучение.

Публикации по дисертационния труд

Резултатите от докторантурата са получили обществена легитимност в 9 публикации. 7 от публикациите са самостоятелни, а останалите 2 - в съавторство с научния ръководител. Те са публикувани: 3 - в международни научни сборници, 2 - в сборници на международни конференции и 4 – в сборници на национални научни форуми. Публикациите на докторантката, с малки изключения, са пряко свързани с тематиката и съдържанието на труда.

Автореферат

Авторефератът е синтезиран, точен и автентичен на реализираното изследване с неговите резултати и демонстрира авторска и изследователска култура. Същият бързо ориентира читателя в замисъла, общия ход и процедурите на изследване.

Критични бележки и препоръки

Наличието на по-бегло и схематично представени анализи на известна част от получените резултати, не нарушава общото впечатление на грижливо разработен изследователски труд, при това в интердисциплинарна тематика. Като цяло дисертационният труд е завършено изследване в приложна област със силно практическо значение.

Формулировката на приложните приноси би могла да бъде по-прецизна като се наблегне на постигнатите крайни резултати без да се включват дейностите, извършени за постигането им.

Уменията и компетентностите на дисертанта, вкл. такива свързани с публикационна активност, участие в научни форуми, разработка на изследователски проекти и пр., са много добра основа за бъдеща изследователска и преподавателска работа.

Въпроси

С оглед органичната завършеност на разработваната проблематика предлагаме докторантката да даде своето мнение относно:

1. Откриха ли се, има ли и кои са най съществените ограничения, проблеми и рискове от прилагането на предложения методически модел в реалната училищна практика?
2. Нужна ли е и каква специална квалификация на учителите за работа с предложения модел и използваните в изследването методики?
3. Какви са според докторантката перспективите на разработваната проблематика и нейните лични и професионални намерения в тази област?

Заключение

Считам, че предложеният от Мая Стоева дисертационен труд представлява сериозно и задълбочено теоретико-емпирично изследване, реализирано компетентно и на високо научно равнище, в резултат на което се предлагат важни за училищната практика обобщения и изводи. В този смисъл категорично и убедено смятам, че дисертационният труд на Мая Стоева притежава необходимите научни качества за придобиване на образователната и научната степен „доктор”. Налице са достатъчно основания да предложи на научното жури да гласува положително и **присъди на Мая Ангелова Стоева образователната и научната степен „доктор” по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по ... и научна специалност Методика на обучението по техника и технологии.** Като член на научното жури давам своя положителен вот.

Рецензент:.....

(доц. д-р Димитър Искрев)

31.05.2018 г.